

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

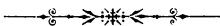
Jydsk Historie og Topografi.

~~~~~  
2. Række. II. Bind.  
~~~~~

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1889—90.

Af Hr. David Grönlunds Kopibog.

Meddelt af J. Kinch.

Hr. David Mogensen Grönlund, som især er bekjendt for sine Efterrretninger om de i Ribe By for Trolddom brændte Personer og overhovedet var en Mand af særdeles megen Interesse for Fædrelandets Historie, blev 1777 i en Alder af 61 År forflyttet fra det residerende Kapellani ved S. Kathrine Kirke i Ribe til Sognekaldet for Darum og Bramminge Menigheder i Gjørding Herred. 2 År senere blev han Provst i Herredet¹⁾. Af den Kopibog²⁾, som han førte for Sager vedkommende Provsteembedet indtil sin Død 1784, leveres her følgende Uddrag.

Under $\frac{4}{10}$ 1779 blev han efter samtlige Herredsbrødres Votum af Biskoppen beskikket til Provst.

Samme (og følgende) År var der i Anledning af Kvægsygen i Hertugdømmerne afspærret ved Kongeåen både for Kreaturer og Mennesker. Under $\frac{2}{10}$ bleve derfor Beboerne af Jedsted og (tildels) Hillerup, som, skjönt de bo sydfor Kongeåen, dog høre til Vilslev Sogn nordenfor Åen, indtil videre henviste til Fardrup Kirke. I Darum Sogn lå der 30 Mand med 3 Korporaler og 1 Löjtnant indkvarterede i Reserve for at afspærre de Steder, hvor Sygdommen måtte vise sig nordenfor Grændsen. — $\frac{24}{2}$ 1781 meldte Præsten i Jærnvød, som ligger østenfor Vilslev ved Kongeåen, at der var udbrudt

¹⁾ Grönlunds Levnedbeskrivelse findes ved Professor P. N. Thorup i Molbechs Historisk-biografiske Samlinger Side 185—220.

²⁾ Bevaret i Darum Præstearkiv.

Kvægsyge i hans Præstegård. Da Præsten i den Anledning var indespærret i sin Præstegård, anordnede Provsten en Vikariering i Jærnved Kirke ved de omboende Præster; men 3 Dage senere fik han Meddelelse om, at hele Byen var afspærret. Han bestemmer derfor, at Beboerne i de øvrige Byer i Sognet imidlertid skulle søge Nabokirkerne; i Jærnved Kirke skulde Degnen læse af en Postil. — Samme År meddeles også, at den Rytter fra Bramminge Gods, som skulde have redet Darum Præstegårds Rytterhest, men som tjente sydfor Grændsen, ikke havde kunnet passere Kordonen ved Gredstedbro, hvorfor Provsten havde sendt sin egen Karl med Hesten til Kolding.

⁴/₅ 1781 skriver Provsten til Præsten Nielsen i Jærnved, at en Mand fra hans Sogn havde været hos ham (Provsten) og begjært Klokkeringning for Betaling ved sin Faders Begravelse, hvilken Præsten havde nægtet ham; men da det nu næsten i alle Kjøbsteder og mange Steder på Landet var Praxis, at de Døde begravedes ved Sang og Klokkeringning uden Ligprædiken, råder Grönlund i Biskoppens Fraværelse Præsten til at tillade Ringningen, hvis der intet Andet var ivejen. (Efter ældre Skik måtte der altså ikke ringes ved Begravelser, når der ikke var begjært Ligprædiken.)

²²/₁₂ 1781 afgav han følgende Erklæring over en Enkemand's Andragende om Ophævelsen af Trolovelsen imellem ham og en Pige: Pigen var bleven tvungen af sine Forældre til at indgå Trolovelsen; men efterat hun var flyttet hen til Manden, havde hun fattet en sådan Afsky for ham, at hun ikke vilde ægte ham. Grönlund havde både hemmelig og offentlig med sine Medhjælpere søgt at forlige dem, men forgjæves. Han stolede heller ikke på, at Manden vilde behandle hende med Kjærlighed; hans tidligere Ægteskab havde ikke været meget rosværdigt. Af disse Grunde måtte han anbefale Andragendet.

¹⁶/₄ 1783. Pro Memoria til Stiftamtmanden og Biskoppen om »Coffes« (o: Kaffes) Brug: Efter nådige Herrers Ordre af 7 hujus (d. M.) at give Betænkning, hvorledes Coffedrikken blandt Almuen på Landet ved passende Straffe kunde hemmes efter kong. allernåd. Forordning¹⁾ af 12 Marts h. a. (d. År),

¹⁾ Denne Forordning, som overhovedet var rettet mod Overdådighed i

da, ihvorvel den største Del af Gjording Herred ved Lidet at Coffes Brug, og deres Uformuenhed nøder dem til ej at spille Penge derpå, og for de Få, som det synes at være en Herlighed at kunne traktere både sig selv og deres gode Venner ved en Besøgelse undertiden med Coffe, da de på et halvt Fjerdingspund kan koge en Thekjedel på 2 Kander fuld, at der kan blive en halv Snes Kopper fulde til hver, og kan det ej forslå, gives det en Opkogning, der endnu kan holde sin sorte Kulør, og smager dem ligegodt, kan det ej heller anses for synderligt Tab. Jeg har været her i 6 År, men tror neppe at have fået 6 Gange Bryllupscoffe, da jeg ved deres kjærlige Anmodninger har været nødt til at gjøre dem den Ære at drikke et Par Kopper, da jeg hellere vilde give dem Penge for at slippe fri, dog har set, at Gjæsterne med synderlig Appetit har fortæret den vel 2 Gange spædet med Vand. Men da der måske på andre Steder blandt Bønder øves større Overdådighed med Coffedrikken, og disse Egne i Eftertiden kan falde på samme Dårighed, og H. Maj. ønsker at få det forebygget, og en fåelig Mulkt, som Almuen kan udrede, virker mere end stor Pengestraf, som rent vilde ruinere dem, synes, når en Gårdmand, Møller eller Kromand drak eller skjænkede Coffe, han da skulde bøde 8 Sk. d. for hver Person, og en Husmand 4 Sk. for hver Person, og Coffetøjet at være forbrudt.

Men, at der kan ske Indseende dermed, synes, at Herreds- eller Birke-Fogden til Tinge skulde beskikke 2 ærlige Mænd i hvert Sogn, som tilligemed Sognefogden skulde dette opagte, og de samles engang om Ugen og overlægge med hinanden, på hvad Tid og Klokkeslæt enhver skal møde ved de Forsamlinger, de véd, der skal holdes den Uge, såsom ved Bryllupper den første Kl. 2, den anden Kl. 4, og den tredie Kl. 6 om Eftermiddagen begge Bryllupsdagene, ved andre Samlinger 2 Timer efter Kirketjenestens Ende ligeledes på visse Tider efterses, om Nogen bruger Coffe i deres Huse, og anmelder det efter Forordningen, ligesom de og ved hvert Års Udgang til Tinge anmelder dem, som de have befundet i Forordningens

---

Bondestanden, forbød blandt Andet denne al Brug af Kaffe (og Vin). Om Måden, hvorpå dette kunde overholdes, må Stiftsøvrigheden have udbedt sig Grönlunds Betænkning.

Overtrædelse, og hvad Bøder derfor er eller skal erlægges. Hvilke mine ringe Tanker indstilles til de nådige Herrer's højere Indsigt¹⁾.

^{18/19} 1783. Brev til Hr. Thor Melbye²⁾, resid. Kapellan i Assens.

Velærværdige, Højlærde
Højstærede Hr. Broder!

Det skulde glæde mig at kunne have nogen Del i Deres under Hænde havende fynske Præstehistorie, som De behagelig i Skrivelse af 14 hujus (denne Måned) melder og dertil forlanger af mig de Materialier, jeg har fået af sal. Biskop J. C. Bloch. Jeg havde vel og efter hans Død³⁾ fat på det; men da andre Forretninger bleve mig pålagte⁴⁾ i Ribe, som nødte

¹⁾ Hertil kan jeg føje følgende Oplysning: 29 Marts 1783 skrev det kgl. danske Kancelli saaledes til de forskjellige Stiftsovrigheder: »Da Hans kongl. Majestæt under 12te hujus har ladet udgaa en allernaadigst Forordning til at forebygge den i Bondestanden hist og her sig indsnegne ødsle Forbrugelse af Mad og Drikke, m. v., hvorved tillige Kaffe-Drikken er forbuden; men allerhøjstbemeldte Hans Majestæt særdeles ønsker Kaffe-Drikken blandt Almuen paa Landet ved passende Straffe forhindret, og der er stor Forskjel paa Bondestandens Overdaadighed herudi i en Province fremfor den anden; — saa skulde man tjenstligst anmode Hr. (N. N.) og Deres Højærværdighed at ville, for saa vidt det Dem anbetroede Stift angaaer, meddele Cancelliet Deres udførlige Betænkning, paa det man derved kunde sættes i Stand til at gjøre Hans Majestæt allerunderdanigst Forestilling om en fuldkommen Bestemmelse i denne Sag.« — I Ribe Stift afeskede Stiftsovrigheden i Skrivelse af 12 April 1783 Provstern's Erklæringer om denne Sag, men jeg har i Archivet ikke kunnet finde nogen Besvarelse; disse ere formodentlig indsendte til Kancelliet; maaske har man i de andre Stifter baaret sig ad paa lignende Maade.
Vilhelm Bang.

²⁾ Denne havde samme År udgivet Iste Hæfte af »Forsøg til en fyensk Præstehistorie«, som ikke fortsattes; men da den i Grönlunds Brev nævnte *Narvae* i Årene 1787—90 udgav en Del af Biskop Blochs Samlinger, gav Melbye Bidrag dertil.

³⁾ Denne indtraf 1773.

⁴⁾ Deriblandt var de 2 Afskrifter af Ribe Stiftskistes gamle Dokumenter, som det ved en kong. Ordre af 5 Jan. 1775 pålagdes ham at tage, den ene til Opbevaring ved Stiftskisten, den anden for Gehejmearkivet. Dette store Arbejde, hvorfor der tilsagdes ham 150 Rdl., fuldførte han i Maj næste År.

mig til at henlægge dette et Par År, og ved min Forflyttelse på Landet gjorde mig en stor Hindring, og jeg ikke får (?) nu i mit 68de År at opleve dets Fuldførelse, meldte sig Provst Næraae i Svendborg, som foregav at ville udgive denne Præstehistorie, og forlangte dette efter sal. erlangede Forråd, og at det Forråd ej skulde forkomme, tillod Enkefru Bispinde mig at sende ham det, som gik herfra afvigte Augusti Måned tilligemed både hvad jeg havde samlet og skrevet. Kan nu denne Efterretning blive for Dem et Middel hvormed at formere Deres Samling, skal det glæde mig, som med al Højagtelse forbliver

Deres Velærværdigheds
 Tjenstforbundnest Tjener
D. Grönlund.

